

آيت الله العظمى شيخ محمدرضا

نجفى اصفهاني

(قدس سره)

معرفی اجمالی:

نام: شیخ محمدرضا نجفی.

مشهور به: آقارضا مسجدشاهی و صاحب وقایه.

کنیه: ابوالمجد.

پدر: عالم جلیل، فقیه زاهد و مفسر، مرحوم حاج شیخ محمد حسین نجفی (متوفای ۱۳۰۸).

مادر: علویّه، ربابه سلطان بیگم دختر مرحوم آقاسید محمد علی آقا مجتهد عالمی اصفهانی از دختر حاج سید محمد باقر حجة الاسلام شفتی بیدآبادی.

جدّه پدری: مادر پدر، علویّه دختر علامه فقیه آقاسید صدرالدین محمد عاملی.

مادر جدّه پدری: (مادر حاج شیخ محمدباقر) مخذره، نسبه خاتون، دختر شیخ الطائفه، شیخ جعفر کاشف الغطاء نجفی.

جدّه مادری: مادر مادر، مخذره دختر شیخ کبیر مرحوم حاج شیخ جعفر نجفی کاشف الغطاء رحمة الله علیه.

همسر: علویّه زهرا خانم، دختر عالم بزرگوار مرحوم آقا سید محمد امامی خاتون آبادی اصفهانی نجفی علیه الرّحمة.

تولد: مرحوم آقاشیخ محمدرضا در جمعه ۲۰ شعبان سال ۱۲۸۷ (هـ - ق) در شهر مقدس نجف در خاندان علم و سیادت و تقوی و روحانیت دیده به جهان گشود و در خانواده‌ای که همگان از بزرگان اهل علم و دین و تقوی و ورع و اجتهاد بودند، تربیت شد.

مراجعت به اصفهان: مرحوم آقاشیخ محمدرضا، کودکی را در نجف اشرف گذرانید و در سال ۱۲۹۶ به اتفاق پدر به اصفهان حرکت نموده و قبل از ۱۳۰۸ (سال فوت پدر) جهت ادامه تحصیل به نجف مراجعت فرمود و تا سال ۱۳۳۳ در آن شهر مقدس به کسب علوم و فضائل پرداخته و پس از وصول به مقامات عالیه علم و اجتهاد و تبحر و مهارت در فنون شعر و ادب و کسب اجازات روایتی و اجتهاد، به اصفهان مهاجرت فرموده و به ترویج و تدریس و اقامه جماعت و ارشاد و هدایت مردم و دیگر شئون روحانیت پرداخت، و غیر از سه سفر به قم و یک سفر زیارتی به مشهد مقدس، باقی مدت در مسجد نوبازار اصفهان، اقامه جماعت و

تدریس داشتند و این تدریس راحتی در دوره اختناق رضاخانی نیز دور از چشم مأمورین کلانتری و شهربانی در خانه اش ادامه داد.

در زمان او (مانند پس از وفاتش) مسجد نوبازار، یکی از مساجد پررونق و معمور اصفهان و نماز جماعت آن از جماعت های ممتاز این شهر به شمار می رفت.

اقوال بزرگان و مؤلفین درباره مرحوم آقا شیخ محمد رضا نجفی

برای آنکه شخصیت علمی و مقام اجتماعی آن مرحوم بیشتر روشن گردد بی مناسبت نیست گفتار و نوشته چندتن از مشاهیر نویسندگان و بزرگان اهل علم و فقاہت را درباره ایشان بازگو کنیم:

- ۱- در اعیان الشیعه (ج ۳۲ ص ۴۹) درباره معظم له می نویسد:
من نوابغ العصر و اغالیط الزمان فقهاً و اصولاً و ادباً و شعراً و حدیثاً و ریاضیاً.
- ۲- در ریحانة الادب (ج ۵ ص ۱۶۴) گوید:
از اجلای علمای عصر حاضر ما که فقیه، اصولی، حکیم، ریاضی، عروضی، شاعر ماهر و جامع معقول و منقول و فروع و اصول...
- ۳- حضرت آیت الله مرعشی نجفی در پشت نسخه کتاب: السیف الصنیع علی رقاب منکری البدیع از تألیفات آن مرحوم، وی را بدینگونه معرفی می کند:
الامام الهمام القدوة الاسوة نابغة العصر و یتیمة الدهر، رب الفضائل و کعبها التي تهوی اليها الافئدة ناطورة الفقه عالم الكتاب و السنة فقیه الامة الحریت الادیب...
- ۴- علامه جلیل، مرحوم حاج میرمید علی مجتهد نجف آبادی که از بزرگان علماء و مدرسین اصفهان بودند، مکرراً می فرمود: در اصفهان فقط پنج نفر مجتهد داریم که عبارتند از:

- ۱- مرحوم حاج شیخ ابوالفضل ریزی
  - ۲- مرحوم آقا سید ابوالقاسم دهکردی
  - ۳- مرحوم آقا شیخ محمد حسین فشارکی
  - ۴- مرحوم آقا شیخ محمد رضا
  - ۵- خود ایشان (یعنی مرحوم حاج سید علی نجف آبادی).
- اهمیت این سخن موقعی روشن می شود که خواننده عزیز توجه داشته باشد، که مرحوم آقا سید علی نجف آبادی قبل از مسافرت به مکه معظمه، خود را اعلم علمای شیعه می دانست و

برای مرحوم آقا ضیاء الدین عراقی بعد از خود مقام ارجحیت قائل بود، لکن پس از سفر حج و دیدار با مرحوم آیت الله اصفهانی رحمه الله علیه، از نظر خود عدول فرموده و برای آن بزرگوار مقام اعلمیت و تفوق بر همگان را اقرار کرد، و این نظر خویش را در مجالس خصوصی و عمومی در حضور اشخاص اظهار می فرمود: رحم الله معشر المعاصین.

اسامی اساتید و مشایخ اجازه

ذیلاً به اسامی برخی از اساتید و مشایخ آن مرحوم، اشاره کرده و تفصیل آن را به کتاب بیان سل الهدایة فی ذکر اعقاب صاحب الهدایة موکول می کنیم:

- ۱- مرحوم آقا سید ابراهیم قزوینی
  - ۲- مرحوم حاج شیخ باقر بهاری همدانی، شیخ روایت
  - ۳- مرحوم حاج میرزا حبیب الله ذوفنون، استاد ریاضیات
  - ۴- مرحوم آقا سید حسن صدر کاظمینی، شیخ روایت
  - ۵- مرحوم حاج شیخ محمد حسین نجفی پدر بزرگوار خود
  - ۶- مرحوم حاج میرزا حسین محدث نوری، استاد و شیخ روایت
  - ۷- مرحوم آقا سید حسین قزوینی، شیخ روایت
  - ۸- مرحوم حاج آقا رضا همدانی
  - ۹- مرحوم آقا شیخ علی نهاوندی
  - ۱۰- مرحوم حاج میرزا فتح الله شیخ الشریعه اصفهانی
  - ۱۱- مرحوم آخوند ملا محمد کاظم خراسانی
  - ۱۲- مرحوم آقا سید محمد کاظم طباطبائی یزدی
  - ۱۳- مرحوم آقا سید محمد فشارکی اصفهانی
  - ۱۴- مرحوم سید مرتضی کشمیری.
- در بین اساتید یاد شده، آن مرحوم به مرحومین، شیخ الشریعه اصفهانی و آقا سید محمد فشارکی، علاقه بیشتری داشته و در مباحثات علمی از اقوال آن دو زیاد یاد می کرده است.

آقا شیخ محمدرضا نجفی در قم

نویسنده کتاب آثار الحجّه (ج ۲ ص ۷۷) می نویسد:

مرحوم آقا شیخ محمدرضا در اوائل سال ۱۳۴۴ وارد قم شده و مورد استقبال و تکریم مرحوم آیت الله العظمی حائری و حوزه علمیه قرار گرفت و در مدرسه فیضیه شروع به تدریس کرده ... و حدود یک سال فضاء را از مبانی علمی و بیانات متقن خود مستفیض می فرمود. هجرت مرحوم آقا شیخ محمدرضا به قم به دعوت مرحوم آیه الله العظمی حائری مؤسس حوزه علمیه قم، جهت تقویت حوزه و تدریس بوده و آن دو عالم جلیل، از دیگران آشناتر به مقام علمی همدیگر بودند و مرحوم آیت الله العظمی حائری فضاء شاگردان خود را به حضور در جلسه درس ایشان توصیه می فرمودند.

در سال ۱۳۴۶ هنگامی که مرحوم آیت الله حاج آقا نورالله، به قم مهاجرت فرموده اغلب علماء و مدرسین اصفهان از آن جمله مرحوم آقا شیخ محمدرضا نیز به قم هجرت کرده و به درس و مباحثه مشغول گردید، دوره توقف در این زمان تقریباً بیش از شش ماه طول نکشید و پس از وفات مرحوم حاج آقا نورالله کلیه مهاجرین به شهرهای خود برگشتند.

سومین مسافرت مرحوم آقا شیخ محمد رضابه قم پس از وفات مرحوم آیت الله حائری بود که معظم له به مقصد زیارت مشهد مقدس از اصفهان حرکت نموده و در قم به منزل مرحوم آیه الله حاج شیخ مرتضی حائری وارد شدند.

علماء و مراجع و بزرگان زین، از جمله کسانی هستند که در مدت اقامت مرحوم آقا شیخ محمدرضا از جلسات درس ایشان استفاده کرده اند.

- ۱ - مرحوم آیت الله العظمی حاج سید احمد خوانساری
- ۲ - مرحوم آیت الله آقای حاج سید احمد زنجانی -
- ۳ - حضرت آیت الله العظمی نایب الامام حاج آقا روح الله خمینی رهبر انقلاب

اسلامی ایران

۴ - حضرت آیت الله العظمی حاج سید محمدرضا گلپایگانی

۵ - حضرت آیت الله العظمی حاج سید شهاب الدین مرعشی نجفی

۶ - مرحوم آیت الله حاج میرزا عبدالله مجتهدی تبریزی

۷ - مرحوم آیت الله حاج میرزا محمد تقی طهرانی

۸ - آیت الله آقای آقا سید مصطفی صفائی خوانساری

۹ - مرحوم آیه الله حاج میرزا خلیل کمره ای

۱۰ - حضرت آیه الله حاج سید مصطفی مهدوی اصفهانی.

و جمعی دیگر از دانشمندان که اکنون اسامی شریف آنان بر نویسنده مجهول است. عده‌ای از فضلا محصلین اصفهانی نیز که در حوزه علمیه قم در آن زمان تحصیل می‌کردند در درس مرحوم آقاشیخ محمدرضا حاضر می‌شدند.

اسامی برخی از شاگردان و مجازین آن مرحوم در اصفهان

مرحوم آقاشیخ محمدرضا در امر تدریس بسیار ساعی و کوشا بود و آن را به هیچ عنوان تعطیل نمی‌کرد، حتی در دوره اختناق رضاخانی با آن همه فشار و سخت‌گیری که نسبت به طلاب و اهل علم می‌شد که قلم‌یارای نوشتن آن را ندارد و شاید بسیاری از خوانندگان آن را حمل بر مبالغه کنند، چون کلیه مدارس دینی تعطیل شده و حجرات خالی گشته بود و حوزه‌هایی هم که در مساجد تشکیل می‌شد خواه ناخواه از بین رفته بود ولی با این همه مرحوم آقاشیخ محمدرضا در منزل خویش برای جمعی از طلاب و محصلین بطور خصوصی تدریس می‌فرمود و می‌توان گفت که تقریباً جلسه تدریس ایشان از سال ۱۳۰۸ شمسی که ابتدای فشار بر اهل علم به عنوان اتحاد شکل و تغییر لباس بود تا حدود سال ۱۳۱۵ شمسی که فی الجمله از فشار و اذیت کاسته شده بود، تعطیل نشد.

از سال ۱۳۳۳ که مرحوم آقاشیخ محمدرضا به اصفهان برگشتند تا سال ۱۳۶۲ که دارفانی را وادع گفتمند یعنی جمعاً حدود سی سال، صدها نفر از محضر علمی و ادبی این استاد بزرگوار بهره‌مند شده‌اند که ذیلاً به نام عده محدودی از آنها اشاره می‌شود:

- ۱- مرحوم حاج شیخ ابوالقاسم نورائی سدهی
- ۲- خانم امین (بانوی مجتهد ایرانی مؤلف اربعین هاشمیه)
- ۳- حاج شیخ محمدباقر نجفی فرزند مرحوم حاج آقا جمال الدین
- ۴- حاج شیخ محمد تقی نجفی فرزند مرحوم حاج میرزا عبدالحسین نجفی
- ۵- مرحوم حاج شیخ محمد تقی فشارکی
- ۶- حاج سید جمال الدین میردامادی ساکن تهران مجاز
- ۷- دکتر محمدحسن سه‌چهاری
- ۸- دکتر محمد حسین ضیائی بیگدلی قمی
- ۹- مرحوم آیت الله حاج آقا حسین خادمی رئیس حوزه علمیه اصفهان

- ۱۰ - مرحوم آقا حسین موسوی بیدآبادی امام جماعت مسجد سید
- ۱۱ - فاضل محترم حیدرعلی خان برومندگری مؤلف کتاب طریق الرشاد
- ۱۲ - آقا شیخ حیدرعلی محقق از محققین اهل منبر و ائمه جماعت و صاحب
تقریرات مرحوم آقا شیخ محمدرضا فقهاً و اصولاً
- ۱۳ - مرحوم شیخ محمدرضا بافرانی
- ۱۴ - مرحوم آیت الله آقا سید محمدرضا خراسانی رئیس حوزه علمیه اصفهان
- ۱۵ - مرحوم حاج سید محمدرضا شفتی امام جماعت مسجد سید
- ۱۶ - مرحوم سیدریحان الدین مهدوی
- ۱۷ - مرحوم آقا سید زین العابدین طباطبائی ابرقونی مؤلف ولایة المتقین
- ۱۸ - آیت الله حاج شیخ عباسعلی ادیب حبیب آبادی صاحب تألیفات کثیره
- ۱۹ - مرحوم حاج میرزا عبدالله شیخ الاسلام معروف به حاج آقا میرزا
- ۲۰ - مرحوم حاج ملاعلی مارینی
- ۲۱ - مرحوم ملا محمدعلی عالم حبیب آبادی از مدرسین سطوح
- ۲۲ - مرحوم سید کمال الدین نوربخش دهکردی استاد دانشگاه تهران
- ۲۳ - مرحوم حاج آقا مجتبی روضاتی فرزند مرحوم صاحب روضات الجنات
- ۲۴ - مرحوم آیت الله حاج شیخ مجدالدین مجدالعلماء نجفی فرزند ایشان
- ۲۵ - مرحوم حاج آقا محمد شیخ العراقین جویباره ای
- ۲۶ - مرحوم حاج سید مرتضی ظهیر الاسلام واعظ
- ۲۷ - مرحوم حاج شیخ مصطفی ارسطوئی نجف آبادی واعظ
- ۲۸ - مرحوم حاج آقا مصطفی سیدالعراقین میرعمادی
- ۲۹ - مرحوم حاج آقا مهدی میرعمادی
- ۳۰ - مرحوم آقا شیخ فاضل مرندی.

تألیفات

مرحوم آقا شیخ محمدرضا نجفی جمعاً قریب سی و چهار کتاب و رساله در فقه و اصول و علوم ادبی تألیف فرموده که متأسفانه نسخه برخی از آنها فعلاً در اختیار خاندان آن مرحوم نمی باشد.

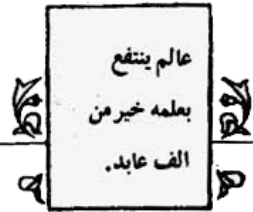
- از این کتاب ها فقط یک کتاب به زبان فارسی (امجدیه) و بقیه به زبان عربی فصیح تألیف گردیده و نه جلد از آنها بشرح زیر به چاپ رسیده است.
- ۱ - اداء المفروض در شرح منظومه عروض (منظومه از آثار مرحوم آقامیرزا مصطفی تبریزی است).
  - ۲ - استيضاح المراد من قول الفاضل الجواد در رد بر قول علامه شیخ محمد جواد بلاغی (در اینکه ملاقی متنجس نجس نیست).
  - ۳ - امجدیه بنام فرزندش مرحوم آیه الله حاج شیخ مجد الدین (مجد العلماء) به فارسی در ادعیه ماه مبارک رمضان و در مقدمه، ضیافت را معنی فرموده است.
  - ۴ - تنبیهات دلیل الانسداد در اثبات حجیت ظن.
  - ۵ - حواشی بر روضات الجنات علامه آقامیرزا محمد باقر چهارسوقی رحمة الله علیه.
  - ۶ - الروضة الغناء فی معنی الغناء و تحدیده و حکمه، این رساله که نسخه خطی آن به خط حجة الاسلام آقای حاج شیخ احمد فقیه امامی فرزند مرحوم حجة الاسلام حاج آقا عطاء الله درب امامی است و از روی نسخه امام خمینی استنساخ شده، در همین مجله (دوره دوم شماره ۴) به طبع رسیده است و مرحوم آقا شیخ محمد رضا در این رساله، خویشتن را عبدالمنعم بن عبدربه نامیده اند.
  - ۷ - سمطا اللثال فی مسئلتی الوضع والاستعمال از اجزاء کتاب وقایة الاذهان.
  - ۸ - نقد فلسفة داروین در دو جلد در بغداد به چاپ رسیده و در موضوع خود از بهترین کتابها می باشد.
  - ۹ - وقایة الاذهان و الألیاب و لیاب اصول السنة و الکتاب در اصول فقه، مرحوم علامه نجفی در این کتاب در تبویب مسائل اصولی تغییراتی داده است. دو قسمت از این کتاب به نامهای تنبیهات دلیل الانسداد و وقایة الاذهان در اصفهان به چاپ رسیده است و در آن از چهار نفر از اساتید خود بدین گونه یاد می کند:

از مرحوم علامه آقاسید محمد کاظم طباطبائی به عنوان بعض اساتیدنا.

از مرحوم آخوند ملا محمد کاظم خراسانی به عنوان الشیخ الاستاد و یا صاحب الکفایة.

از مرحوم آقاسید محمد فشارکی به عنوان سیدنا الاستاد و یا سید استاد و یا سید مشایخنا.

و مرادشان از بعض مشایخنا ظاهراً مرحوم حاج آقارضا همدانی می‌باشد.

واما مؤلفات غیرمطبوع آن مرحوم

- ۱ - تقریرات درس فقه آن مرحوم در قم به قلم مرحوم آیه الله حاج سید احمد زنجانی که نسخه اصل آن در کتابخانه مرحوم آقای زنجانی و نسخه عکسی آن نزد حفید آن مرحوم می‌باشد.
  - ۲ - حواشی بردیوان متنسی از واقدی، تألیف این حواشی غیرمدون از سال ۱۳۵۴ شروع گردیده و به سال ۱۳۵۶ خاتمه می‌یابد و عموماً به امضاء «ابوالمجد محمد الرضا الاصفهانی...» رسیده است نسخه اصل در کتابخانه حفید آن بزرگوار، دانشمند محترم حجة الاسلام آقای حاج شیخ مهدی غیاث الدین نجفی موجود است.
  - ۳ - دیوان اشعار که نسخه آن به خط آقا شیخ کاظم بن شیخ موسی، فرزند شیخ محمدرضا، فرزند شیخ موسی فرزند مرحوم شیخ الطائفه شیخ جعفر نجفی صاحب کتاب کشف الغطاء می‌باشد که آن را در غرة رجب ۱۳۴۶ در ۴۹ صفحه ۱۹ سطری به پایان رسانیده و مرحوم آقا شیخ محمدرضا به خط خود ۱۲ صفحه دیگر بر آن اضافه نموده است، نسخه ای از این کتاب در کتابخانه حفید نامبرده موجود است.
  - ۴ - السیف الصنیع علی رقاب منکری علم البدیع در علم بلاغت تاریخ تألیف ۱۳۲۴، نسخه آن در کتابخانه حفید نامبرده موجود است.
  - ۵ - نعمة المرئاد فی شرح نجات العباد، نسخه آن قبلاً در کتابخانه علامه مفضل جناب سید محمد علی روضاتی بوده و اخیراً به کتابخانه حفید محترم ایشان منتقل گردیده است.
  ۵. چهار صفحه اول این کتاب اجازه علامه مرحوم سید حسن صدر کاظمینی رحمة الله علیه برای مرحوم آقا شیخ محمدرضا می‌باشد، تاریخ اجازه شب شنبه ۱۴ ذی القعدة ۱۳۳۲ ق. است.
  - ۶ - النوافج والروزنامج در متفرقات از اشعار و احادیث و اخبار و مسائل حساب و غیره، نسخه اصل به خط مؤلف بزرگوار در کتابخانه حفید نامبرده است.
- از نسخه های دیگر مؤلفات آن مرحوم فعلاً اطلاعی در دست نیست و اسامی آنها با

شرح اجمالی هر یک در کتاب «بیان سبیل الهدایة فی ذکر اعقاب صاحب الهدایة» به تفصیل آمده است.

مرحوم شیخ محمدرضا از بزرگان شعر و ادب عربی است

مرحوم آقا شیخ محمدرضا نجفی بی گمان یکی از بزرگترین شعراء و ادباء عرب زبان بشمار می‌رفت آثار و اشعار ایشان در کتابهای: ادب اللفظ یا شعراء الحسین علیه السلام، الحصون المنيعة، التاريخ والادب، الطليعة من شعراء الشيعة و شعراء معاصر اصفهان نقل شده است.

در اعیان الشیعه (ج ۳۲، ص ۵۱) درباره او می‌نویسد:

از برای مرحوم آقا شیخ محمدرضا، شعر عربی ممتازی است که هیچگونه خللی در آن دیده نمی‌شود و با آنکه وی مدت زمانی در ایران زندگی می‌کرد، ولی سکونت ممتد در نجف اشرف و معاشرت او با ادباء و شعراء، موجب شد که وی صاحب اشعاری، دارای نکاتی بدیع و مضامینی دقیق باشد و کمتر شعری از او نقل شده که خالی از صنایع شعری باشد و شایسته است که درباره او گفته شود:

نظم المعانی الفارسیة بالألفاظ العربیة (این کلامی است که درباره مهیار دیلمی گفته شده است).

علامه طهرانی در نقباء البشر (ص ۷۴۹) پس از شرحی که از علم و ادب و معاشرین ادبی آن مرحوم می‌نویسد، گوید: و شاعریتش فی غنی عن الاطراء والوصف اذ لا ینکر احد مکانه...

و در مجله الغری (سال دوم شماره ۷۷ و ۷۸ مورخ ۲۶ رجب ۱۳۶۰) درباره او می‌نویسد:

و هو بالرغم من کونه فارسیاً، قد حل مقاماً عالیاً من الادب العربی و قد جرى علی منوال الصاحب بن عباد کما یقال عنه...
نمونه‌ای از اشعار آن مرحوم

در شکایت از وضع و حال خود فرماید:

الا ان شکل المال فی الدهر منتج ولكن شکل العلم فیہ عقیم

فمن یشتری من جمیع فضائلی
فقیه اصولی ادیب محدث
وماذا انتفاع المرء بالعلم والحجی
عفتت عن الفحشاء فی زمن الصبا
فانی بانجاء العلوم علیم
طیب بصیر بالنجوم حکیم
اذا قیل هذا مفلس و عدیم
علی ان شیطان الشباب رجیم
از اشعار آن مرحوم به همین اندازه اقتصار می‌کنیم و طالبین را به دیوان اشعار آن مرحوم که قریباً به خواست خداوند تبارک و تعالی به چاپ خواهد رسید، ارجاع می‌دهیم.

برخی از نظریات، عقاید فقهی و اصولی مرحوم آقا شیخ محمدرضا نجفی مرحوم آقا شیخ محمد رضا در بعضی از مسائل فقهی و اصولی نظریه‌های ویژه‌ای داشته که در مجالس درس و همچنین در کتابهای خود به آنها اشاره فرموده است، از آن جمله:

۱ - استعمال لفظ در مجاز را استعمال لفظ در «ماوضع له» می‌دانست برخلاف قول ادباء که آن را استعمال در غیر «ماوضع له» می‌دانند و مرحوم علامه شیخ عبدالله گلپایگانی (۱۲۵۵ - ۱۳۲۷) رساله‌ای به نام: «فصل القضاء للانتصار للرضا»، در تأیید این نظریه تألیف نمود و پس از آن، این نظریه مورد قبول اکابر فقها، و مجتهدین و اهل نظر و تحقیق قرار گرفت.

علامه طهرانی در الذریعه (ص ۲۳۴ ج هفدهم) می‌نویسد:

فصل القضاء ... رسالة الفهاالشیخ ... انتصرفیه الشیخ ابا المجد محمدالرضا ... من انکاره المجاز رأسا وان جمیع الاستعمالات فیها وضع له من العرب...

۲ - در سوره مبارکه فاتحه الكتاب: قرائت «ملک یوم الدین» را از جهاتی بر «مالک یوم الدین» مقدم می‌دانسته و خود آن جناب همیشه به جای «مالک»، «ملک» می‌خواند. دیگر متفردات و نظریات خاص ایشان، در شرح حال مفصل آن مرحوم که به خواست خداوند تبارک و تعالی بزودی به چاپ خواهد رسید، آمده است.

برخی از ویژگیهای اخلاقی آن مرحوم مرحوم آقا شیخ محمدرضا دارای قدی کوتاه و صورتی زیبا و چهره‌ای بشاش با عمامه‌ای کوچک بود، وی در موقع تکلم تند صحبت می‌کرد در حالی که کلمات را شمرده و جدا از هم بیان می‌داشت.

وی بسیار شوخ و ظریف و لطیفه گو بود، اما هیچگاه از مرز متانت خارج نمی شد و متانت و وقار علماء را با ظرافت شعراء توأم ساخته بود از او شوخیها و لطیفه های زیادی در بین اهل علم معروف است از آن جمله:

یکی از علماء کتابی در شرح دعای کمیل به نام انیس اللیل تألیف نموده و به چاپ رسانیده بود مرحوم آقا شیخ محمدرضا در یک مجلس که جمعی از علماء و بزرگان حضور داشتند خطاب به آن عالم فرموده بود: آقا انیس اللیلتان را برای ما بفرستید (خنده حاضرین از این نکته سنجی و لطیفه گوئی).

شوخی او با اساتید خود، مرحوم آقاسید محمد کاظم یزدی و آخوند خراسانی نیز معروف است.

در دوستی و محبت ثابت قدم و نسبت به شاگردان خود علاقمند بود و آنان را مورد احترام خاص قرار می داد. عاشق درس و مباحثه بود و آن را به هیچ عنوان تعطیل نمی کرد. یکی از بزرگترین خدمات آن مرحوم (و جمعی دیگر از علمای اصفهان) حفظ و بقای حوزه علمیه اصفهان بود که مورد هجوم و تاخت و تاز عوامل بیگانگان یعنی رضاخان و مأمورین او قرار گرفته بود.

نسبت به عموم اساتید خود متواضع بود و نام آنان را به عظمت و بزرگی یاد می کرد، مخصوصاً از دو نفر از آنها یعنی مرحومین شیخ الشریعه اصفهانی و آقاسید محمد فشارکی اصفهانی زیاد، یاد می کرد و مکرر می فرمود: استفاده ای که در مدت کمی از مرحوم فشارکی داشتم از دیگر اساتید در طول سالیان دراز نبردم.

وفات و مدفن

مرحوم آقا شیخ محمد رضا نجفی در اواخر عمر تقریباً به مدت دو ماه بیمار و بستری بود. در این مدت اطباء و پزشکان به مداوای ایشان اشتغال جسته، حال مزاجی آن مرحوم گاهی بهتر و زمانی بدتر می نمود تا اوائل دهه سوم محرم که ناگهان وضع مزاجی ایشان وخیم و وخیم تر شد تا اینکه در سحرگاه روز یکشنبه ۲۴ محرم الحرام ۱۳۶۲ در خانه مسکونی خود در جنب مسجد شاه اصفهان وفات یافت.

جنازه را در خانه آن مرحوم غسل داده به مسجد آورده و پس از ادای نماز، جهت دفن به سمت تخت فولاد حرکت دادند.

و چون خبر فوت آن مرحوم در مدرسه صدر به علامه فقیه، مرحوم حاج سیدعلی نجف آبادی رسید به همراه طلاب حرکت نموده و امر به تعطیل بازار نمود سپس جمعیت تجار، بازرگانان، و کسبه و اهل علم به صورت اجتماع توجه خوانان و سینه زنان حرکت نموده، و جنازه را با کمال عزت و احترام تشییع نموده، در تخت فولاد در بقعه تکیه مرحوم علامه آقا شیخ محمد تقی رازی اصفهانی، جد بزرگوار آن مرحوم در جلو قبر مرحوم آیت الله حاج شیخ جمال الدین نجفی، عم اکرم ایشان به خاک سپردند.

مجالس ختم ایشان در اصفهان، چندین روز در مساجد منعقد بود، و در قم و طهران و نجف، مصر (قاهره جامعه الازهر) و غیره نیز به یاد آن مرحوم مجالس متعدد فاتحه منعقد شد، رحمة الله علیه.

از ایشان چندین پسر و دختر به جای ماند که اکبر و اعلم آنها، مرحوم آیت الله حاج شیخ مجدالدین معروف به مجدالعلماء نجفی بود.

فوت چهارتن از بزرگان مجتهدین در مدت ۷۵ روز

بنا به فرموده معصومین در اثر مرگ عالم شکاف و خلیلی در دیوار محکم دین ایجاد می شود که هیچ چیز آن رخته را پر نمی کند، فقط مژده الهی که می فرماید: ما ننسخ من آیه اوتسها نأت بخیر منها او مثلها^۱ امید بخش دلهای ماتمزده در مرگ علماء می باشد.

در ۲۸ ذی القعدة الحرام سال ۱۳۶۱ علامه جلیل استاد العلماء و الفقهاء مرحوم آقا ضیاء الدین عراقی در نجف اشرف وفات یافت.

هنوز هفته ای از این حادثه جانگذار بر اهل علم نگذشته بود که علامه فقیه فیلسوف ادیب مرحوم آقا شیخ محمد حسین کمپانی اصفهانی در ۵ ذی الحجه همان سال در نجف وفات یافت.

هیئت علمیه اصفهان در مدرسه صدر بازار برای این دو عالم جلیل جلسه ختم برگزار کرد اما چند روزی از آن گذشت که در ۲۴ محرم سال ۱۳۶۲ عالم فقیه ادیب مرحوم آقا شیخ محمدرضا در اصفهان وفات یافت.

۱- سوره بقره آیه ۱۰۶

هنوز جلسات ختم مرحوم آقا شیخ محمدرضا خاتمه نیافته بود که اصفهان شاهد مرگ یکی از بزرگان مجتهدین و اعظم مدرسین حوزه علمیه یعنی مرحوم حاج سید علی مجتهد نجف آبادی در روز جمعه ۱۳ ماه صفر گردید رحمة الله علیهم اجمعین.

منابع و مصادر شرح حال

در تهیه مطالب این نوشته علاوه بر اطلاعات شخصی و اظهارات جمعی از شاگردان آن مرحوم و همچنین مطالب مأخوذه از عده ای از مطلعین به بیشتر از ۲۵ کتاب و رساله مراجعه شده که از آن جمله است:

- ۱- آثار العجوة ص ۷۷، ج یکم.
- ۲- ادب اللف ص ۲۵۹.
- ۳- اعیان الشیعه ص ۴۷ ج سی و دوم.
- ۴- بزرگان و دانشمندان اصفهان ص ۳۲۸.
- ۵- تاریخ اصفهان وری ص ۴۲۷.
- ۶- ریحانة الادب ص ۸۶۴ ج پنجم.
- ۷- شعراء الفری ص ۴۲ ج چهارم.
- ۸- شعراء معاصر اصفهان ص ۲۱۳.
- ۹- معارف الرجال ص ۵۳، ۲۴۶ ج سوم.
- ۱۰- معجم رجال الفکر والادب ص ۳۶.
- ۱۱- نقیباء البشر (طسقات اعلام الشیعة) ص ۷۴۷ ج دوم و مواضع مختلف کتاب الذریعة الی تصانیف الشیعة.